

Bánky Dániel:

E l m é l k e d é s e k
az innovációról és annak hazai helyzetéről
a hallgatott előadások alapján

- I.** - **Az innovációs környezetről szabadon**
- II.** - **Magyarországi számok, magyarországi gyakorlat**
- III.** - **Jövőkép**

I.

A közszájon és közkézen forgó definíciók sejtetik, hogy az innováció nem más, mint a tág lehetőségek közttere

- elsősorban a gondolkodásban és a gondolkodásmódban;
- másodsorban a tudományokban, a kutatások és útkeresések megtérülésében, illetve konkrétan a fejlett humán erőforrás célirányos alkalmazásában;
- harmadsorban a gazdasági életben, az effektív termelésben és gazdaságfejlődésben, amely már tekinthető úgy is, mint az innovatív tevékenység tényleges hozama.

Innováció ezek szerint tehát mindig volt és mindig lesz. Eleink nem tudták ugyan, hogy

- az alkotó fantázia megvalósításával,
- egy elsőre hajmeresztőnek látszó, de fizikai és tapasztalati alapokon nyugvó tervezéssel,
- a már meglévő ismereteik kreatív alkalmazásával,
- már felfedezett, de nem a leghatékonyabban felhasznált anyagok megfelelő kiválasztásával,
- a legmegfelelőbb erőforrások összpontosításával,
- a kellő időben történő vállalkozni tudás merészségével,
- rövidebb vagy hosszabb távon megtérülő, kockáztatva befektetett tőkékjükkal,
- az erőforrások működtetésének hozzáértő összehangolásával

és az ezekhez alkalomszerűen társuló szerencséivel megvalósították az innovációt – akár XV. századot, akár XIX. századot írtunk a civilizáció történelmében.

Nem elbagatellizálva az innováció jelentőségét, de tanulmányozva a statisztikák nyomán megjelenített diagrammokat és kimutatásokat, hadd gondolkodjak el az alábbiakban az innovációt övező, általam egyszerűen és röviden az innovatőr szerencséjeként aposztrofált tényezőkről.

A kutatás és fejlesztés, mint az innováció alapja erősen függő természetű. Szerintem főleg szerencsefüggő.

1. Tőkerész. A középkorban haladó gondolkodású uralkodók, anyagi potenciájukkal nemcsak rendelkező, de anyagi lehetőségeiket esetenként kockázati jelleggel egy adott ötlet zálogába állítani képes helyi hatalmasságok teremtettek vagy teremthettek tőkerészt az innovációhoz. A mecénások! A legtöbbször nem szakmai megfontolásból, hanem szimpátiából, esetleg megérzések alapján. Sokszor támogatták az érdemtelen és hagyták meg a feledésnek a valódi, támogatásra szoruló tehetséget. Hatalmi szóval döntöttek a tudományról. Nem ismerős?

2. Korszellem. Felvilágosult vagy az újra és a haladásra fogékonyabb korszellem adhatott megfelelő politikai közeget, „táptalajt” a vállalkozói kedvhez, amely nemcsak úgy *lett* egyszerre a semmiből, hanem kihasználta az adott kor fellelkesülési „gépszíjának” kegyes nyomatékát a lendületében. Az oktatásban tevékenykedők megértették, hogy immár nem a Föld lapos vagy gömbölyű volta a fő kérdés, hanem a vitorlafelületek fizikai törvényeinek legügyesebb alkalmazása fog helyezéseket eldönteni a körbehajózás vagy hódítás sikerlistáján.

3. Prosperitás. Általános gazdasági prosperitás nemcsak vezetőket, uralkodókat és mecénásokat orientált, hanem orientálta a tömegeket – érdeklődő keresletet indukálva az új iránt. Hitelesen elfogadtatta a versenyszellem részeként az újdonság erejét. Sokszor persze szintén csak a tömegpszichózis alapján, vélt értékeket támogatva.

4. Ötletkedv. Az előzőekből fakadó általános ötletkedv, amely párosulva az ember ösztönös hiúságával és az anyagi biztonság tudatával, képes a pusztán fogyasztói jellegű ráfordítások igényét a kutatási és fejlesztési befektetés, illetve az ilyen célú ráfordítások irányába megváltoztatni.

5. Célok. Közeliek és messzibbek. Okos sáfárkodás az idővel, illetve hajmeresztő táncolás a hozam és az idő dimenziói közt. Ki ne szeretne sok pénzt látni a lehető leggyorsabban?! Sajnos azonban ennél különlegesebb képesség szükséges ahhoz, hogy felfedezzük az egyenletes hosszabb távon érkező haszon elméletének logikáját, vagy esetleg higgyünk egy jóval később megtérülő befektetésben. Gondolunk-e ilyenkor arra, hogy micsoda „viktoriánus” politikai biztonságérzet kell ahhoz, hogy valaki úgy adja át a pénzét, hogy közben tudva tudja, hogy fia és unokája jól jár majd a kamatokból?

Vagyis, egyszerűen a szerencse nem más, mint egy innovációt környező megfelelő tér és az ahhoz kellő történelmi pillanat! A környezetfüggőség (nem, mint az innovációt övező szerencse-tényező) természetesen meghatározó jelentőségüként megemlítésre került az „Innováció természetrajza” – témakörben Dr. Kurtán Lajos tanszékvezető docens előadásában.

II.

Magyarország a XXI. század elején.

Grafikonok, diagrammok.

- Nem nő a kutatásban-fejlesztésben foglalkoztatottak létszáma (kicsit csökken is talán).
- Csökken a GDP kutatás-fejlesztésre visszaforgatott részaránya.
- Hazánkban kb. az 1/5-e a K-F ráfordítás a világ legfejlettebb országaihoz (vagy az EU szintjéhez) képest. (Ezzel képesek vagyunk megelőzni Bulgáriát és Lettországot! Máltát és Ciprust nem számítom, hiszen azok megélnék másból is.)
- A csúcstechnológiai szolgáltató szektorokban foglalkoztatottak aránya európai szinten csak Romániában kisebb.
- Sehol nem jegyeznék bennünket a népesség arányában regisztrált szabadalmak mennyisége terén.
- A vállalatok nem kockáztatják megszerzett hasznukat K+F ráfordításokra. Nincsenek távlataik! Túlélési stratégiájuknak nem része a K+F.
- Kevesen vesznek részt a felnőttképzésben.
- Bár nő a felsőfokú oklevelet szerzők száma, de csökken a műszaki és természettudományos képesítésűek aránya.
- A K+F-t esetlegesen finanszírozni képes bankok kockázatelemzése a már meglévő eredményeket veszi alapul és nincs tekintettel a lehetséges prognózisokra – főleg távlatokban.
- A cégalapítással és az erőforrások átcsoportosításával, vagy pl. a humán erőforrás átképzésével kapcsolatos ügymenet időigényes és rugalmatlanságot, rugalmatlan vezetői hozzáállást eredményez.
- Az Unió országai közül hazánkban arányosan az egyik legnagyobb a vállalkozások alapításához szükséges tőke- és költségigény,- ugyanakkor a vállalkozások megszüntetésének időigénye sem kicsi, amely szintén rugalmatlanságot és statikus gazdálkodást jelent. A megszüntetés költségigénye az EU-tagországok közül Magyarországon a legmagasabb, amely nem jelent mást, mint a vállalkozó kedvvel szembeni anyagi és erkölcsi bizalmatlanságot!
- Nem egységes az országos hatáskörű, K+F-ért felelős szervek innovációról és innovációs ráfordításokról (befektetésekről) alkotott véleménye és stratégiája.

- Általános a forráshiány (az állami részvállalás a K+F ráfordítások terén igen alacsony), az innovációval kapcsolatos szemléletmód korszerűtlen, kevés a szakember, nincs piaci motiváció, nem megfelelő a jogszabályi garancia, kedvezőtlenül alacsonyszintű a mikro-, kis- és középvállalkozókat segítő eszközrendszer.
- Az 1000 főre jutó számítógépek aránya a nyugat-európai átlag fele! Az internet felhasználók száma igen alacsony.
- Alkalmatlan az innováció tárgyában a pályázati rendszer.
- Nincs tökéletes szakmai érdekképviselő.
- „Nem feltétlenül a legjobb minőségű kutatói eredmények jelennek meg magasan jegyzett publikációk formájában.” (Dr. Kurtán Lajos)

Az egyszeri balatoni szendvicsárus „fordítva innovál”. Nem igazán érdekli az, hogy a világon több mint 700 milliárd dollárt fordítanak évente a K+F-re, meg az sem érdekli, hogy már Kína és Korea is az élvonalba zárkózott a ráfordítások terén. A szendvicsárus a gazdasági hatásokat és folyamatokat, mint a piac résztvevője ösztönösen érzi, követi és kezeli. (A gazdasági térszerkezet hatásai a Balatonnál régóta változatlanok, a „kék-banán” effekt a legnagyobb tavunk partvidékét messzire kerülni látszik.) A NIS-modell sem érdekli a szendvicset árulónkat.

Közben valószínűleg ő is elemez, értékkel, szelektál, piackutat és megtervezi termékét (vagy ügyesen „kölcsonveszi” más jól bevált termékét). Hatékonysága törvényszerű: vagyis rövid megtérülés, kis befektetés, olcsó alapanyag, magas árú, nagyobb számú, de kisebb adag! Piaci tesztelés? Egy szezon elég rá, a vevő jövőre úgyis inkább az Adriára megy, ott meg azt eszik az undok kunájáért, amit akar! Persze beírhat a panaszkönyvbe is, de a panaszkönyvnek az innovációs eredményességre gyakorolt hatása a vállalkozói körben nem túl számottevő.

Termékfejlesztés, vagy egyéb innovációs útkeresés? Majd jövőre.

Ennek módjai:

1. Alapanyag-beszerezés – Tesco helyett Lidl-ből, Auchan helyett Penny-ből, vagyis egy még régebben lejárt szavatosságú Törökbálinton ledepózt az áru.
2. Igaz, hogy még kisebb adag, de sokkal nagyobb narancspiros felirattal reklámozza. (Különb is teremt majd imidzset a bódé mögötti krómlépcsőjű, fekete-üveges Grand-Cherokee!)
3. Allokáció-váltás, – azaz az „üvegtigris” az út mellől áttolatik a parkolóba.
4. Árképzés? No az egyszerű, mert az áremelést 2007-ben ismét simán legalább 17 költségnövelést feltételező összetevővel lehet magyarázni.
5. Még lehet a vállalkozásban szervezet-innovatív elmozdulás is, ha a barátnő helyett immár az anyós szolgál fel a „tigrisben”. Az igaz, hogy kevésbé esztétikus, de az öreglány sokkal igénytelenebb, tartása kevesebb gondoskodást és féltő hozzáértést feltételez. (A vevőkhöz ugyanúgy nem ért!)
6. Az új termék (az immár drágább, picibb, hizlalóbb, kevésbé környezetbarát és rosszabb ízű) piaci bevezetésének stratégiája? Egyszerű. A parkolóban vélhetően még egy fazon fog ilyen kajával előrukkolni, úgyhogy az ő ezüstmetál Landcruiserének kell beverni időben a szélvédőjét figyelemfelkeltésül.

7. Tartós versenyelőny: a polgármester-jelölt(ek) és kedves családjuk rendszeresen ajándék-finomságot kap, de az ingyen-ital megilleti a helyi (esetleg megyei illetékességű) ellenőrt (önkormányzati tisztségviselőt) is.

8. Innovációs karrier? Az anyós meg a tulaj nem álmodik ilyenről, de a gyerek, aki a közgázon e tárgy elméletét sajátítja éppen el (fizetős szakon), majd jól „meginnoválna” a „tigris”, ha végezn!

9. A gyerek már mesélt az „energiavesztesség” mellékárami irányairól is. A tulaj szerint ez nem fölös energia. Nem mondja el az istenért senkinek (lojális kohéziókon nyugvó családi cégén belül marad), hogy mennyibe kerül neki valójában az a vacak, amit az emberekkel megetet. Vagy azt, hogy hogyan áll a megtérülés és a haszon a szezon végére? A cél: jövőre ugyanitt egy még-grandabb-cherokee-val!

III.

Semmi sincs veszve természetesen. Ha áttanulmányozzuk a folyamatosan, éves gyakorisággal végrehajtott összehasonlító elemzések és értékelések tartalmi elemeit, láthatjuk, hogy hazánk az innovációs küszöbértékek megállapítására létrehozott index (benchmarking) szerint a „felzárkózók” táborát gyarapítja, miszerint az Unióhoz velünk egy időben csatlakozott többi kelet-közép-európai országgal nagyjából együtt haladva „tisztos távolságból” követi a fejlettebb, régebben az Unióban helyet foglaló államokat.

Európában és az Unió tagállamaiban csak a 90-es évek elejétől fordítanak megkülönböztetett figyelmet a különböző innovatív gazdasági szerkezet-átalakító programok kidolgozására és véghez vitelére. Sajnálatos módon az tapasztalható, hogy az EU – meglehetősen nehézkesen és „nyikorogva” működő bürokráciával – az elv gyakorlattá válásában rendkívül nagy átfutási idővel dolgozik. A 2000-ben elfogadott Lisszaboni Program a 90-es évek ipari fejlődésének a vártnál alacsonyabb szinten megvalósuló gyakorlatán okulva új, elsősorban az innováció hatékonyságának növelését célzó stratégia kidolgozásának szükségességéről döntött.

A lisszaboni program egyik leglényegesebb elhatározása, hogy az oktatást – valóban az innovációs stratégia bölcsőjeként kezelve, – mint beruházási területet említi és, – bár a magánfinanszírozás szerepe még eltörpül az állami finanszírozás részvállalása mellett, – a ráfordításokat arányaiban az Egyesült Államok ráfordításainak szintjét súrolva állapítja meg. Az Innovációs Akcióterv 1. sz. prioritásaként az innovációs kultúra szintjének emelési igénye jelenik meg!

Remélhetően a magyarországi gazdaság fellendítésének óhaja együtt fog járni azzal, hogy a kormányzati gazdaságpolitika tervezésénél is előnyöket élvez majd – és nem utolsósorban konkrét, egységes jogszabályi háttérrel nyer – az innováció szervezett és többszintű támogatása. Ez vonhatja maga után a jövőben az innovációval kapcsolatos rizikó-vállalási kedvet a magánszférában – legyen az a kereskedelmi bankok részvényeseinek körében, vagy a konkrét gazdasági vállalkozások szervezőinek táborában.